

Субін-Кожевнікова А. С.

аспірант кафедри містобудування та архітектури

Вінницького національного технічного університету

**ВІННИЦЬКИЙ МУЗИЧНО-ДРАМАТИЧНИЙ ТЕАТР
ІМ. М.К. САДОВСЬКОГО – ДОСЛІДЖЕННЯ АРХІТЕКТУРНО-
ПЛАНУВАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ БУДІВЛІ НА РІЗНИХ
ІСТОРИЧНИХ ЕТАПАХ**

Вступ. Історія будівлі Вінницького обласного українського академічного музично-драматичного театру ім. М.К. Садовського, який знаходиться по вул. Театральній 13, сповнена драматичними подіями. Заснування театру у 1910 р., стало свідченням культурно-духовної зрілості громадян міста. Його доля нерозривно пов'язана з долею міста та країни загалом, але ні час, ні політичні режими та жодна війна не можуть знищити ні театральне мистецтво, ні прагнення людини до естетичного задоволення та пізнання. Саме тому проблема забезпечення вивчення, збереження, та найбільш повного використання духовного та матеріального потенціалу пам'ятки культурної спадщини повстала досить гостро.

У сучасних наукових видання до недавнього часу приділялось мало уваги дослідженню пам'яток культури кінця ХІХ – початку ХХ ст. у м. Вінниці. Але сьогодні різні стильові напрямлення в архітектурі дореволюційного періоду Поділля, їх особливості та функціональне наповнення викликають інтерес до детального розгляду. До вивчення даного питання у своїх публікаціях зверталися Царенко С.Г. [4], Денисова Л.М. [3], Григорчук П.С. [1]

Мета і завдання. Дослідження особливостей архітектури і стильового напрямлення, морфологічної та функціональної структури будівлі ВОУАМД театру ім. М.К. Садовського у м. Вінниці. Вивчення періодів становлення,

занепаду та реконструкції будівля в контексті історії. Визначення специфіки організації роботи з вивчення та збереження архітектурної пам'ятки.

Результати дослідження. Театр є великою цінністю для людського суспільства. Цей вид мистецтва регулює соціально-організаційні процеси, та виконує важливу виховну роль шляхом формування морально-культурного світосприйняття особистості.

Будучи інститутом соціального спілкування, театр завжди залежить від суспільних процесів. Так у часи розквіту національного життя з'являється потреба у духовному розвитку, саме тому на початку ХХ ст. в Міській Думі м. Вінниці постало питання організації театру. Адже у цей час місто розвивалося шаленими темпами: з'явилися нові будівлі громадських закладів, споруджено мости, водогін, електростанцію, прокладено трамвайну колію [1].

Чисельність містян невпинно зростала. Так у 1910р. кількість мешканців перевищила 50 тис. осіб. Місто поступово набувало економічних та культурних функцій губернського центру, однак його адміністративний рівень залишався незмінним – повітове місто. Лише цей факт став на заваді до побудови камерного театру у м. Вінниці, адже за законами Російської імперії, повітовим містам заборонялось будувати подібні театри [1]. Саме тому будівля нинішнього музично-драматичного театру ім. М.К. Садовського проектувалася головним архітектором Г.Г. Артиновим, як будівля Вінницької Міської Управи із залом для глядачів та сценою : “Строительное Отдѣленіе Подольскаго Губернскаго Правленія 9 ноября за №142 одобрило проэктъ постройки зданія Думы съ зрительнымъ заломъ и Управа сделала подрядъ по постройкѣ за 44 рубля каждую кубическую сажень совершенно готоваго зданія. Но, приступая къ постройкѣ его, невольню приходится останавливаться, чувствуя нѣкоторое несоотвѣтствіе избранога мѣста для такого зданія, которое будетъ украшеніем для города; ему мѣсто на главной улице, а не на второстепенной Пятничанской, гдѣ приобрѣтено мѣсто для городского дома у домовладѣльца Чагина...” [2]. Даний факт пояснює нетипове розміщення театру на генплані міста, адже входи і виходи з театру, як правило, повинні бути орієнтовані на центральну вулицю і

знаходиться на відстані від червоної лінії забудови на протилежному боці цієї вулиці не менше ніж на 20 м. (рис. 1, а, б).

а)

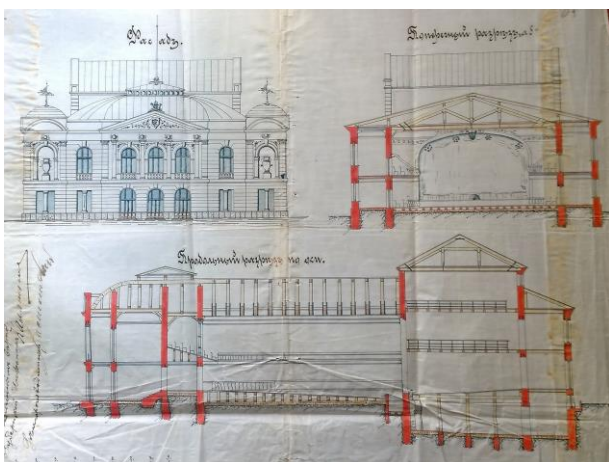

б).

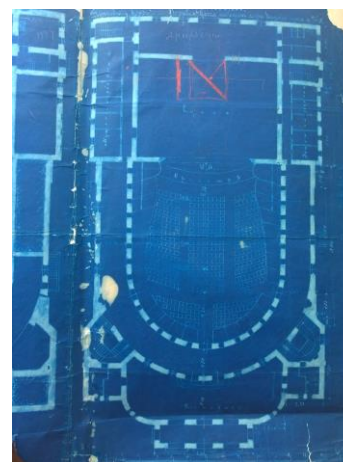
Рис. 1. Копіювання з міського плану м. Вінниці, 1909 р.:

а) розміщення садиби в осях а-б та б-в; б) межі ділянки під забудову.

20 лютого 1910 року проект камерного театру, складений головним архітектором Г.Г. Артиновим, був переглянутий за проханням деяких гласних Міської Думи та міського голови М. Оводова з ціллю виділити більшу площу для театральних приміщень [3]. Новий проект будівлі, який більше відповідає театральній установі, був схвалений Будівельним Відділення Подільського Губернського управління (рис. 2, а, б).

а)

б)

Рис. 2. Проект міського театру, 1910р.:

а) головний фасад та розрізи; б) плани першого поверху.

Будівля театру виконана у неоренесансному стилі, якому притаманна симетрія та раціональне членування фасадів. Стіну головного фасаду двох поверхів оформлено рустами, вхідна група оформлена пласким портиком з чотирма напівколонами, що в цілому надає будинку монументальності. Центральну частину головного фасаду завершує стилізований фронтон-чоло з гербом міста в обрамленні ліпних гірлянд. Цікавим з архітектурної точки зору є симетричні бокові ризаліти, оздоблені рустами та увінчані аттиком з орнаментом та куполом зі шпилем (рис. 3).

Рис. 3. Вінницький міський театр, 1910р. (з листівки В. Козюка)

Перша будівля театру м. Вінниці мала два поверхи з цоколем висотою 0,3 сажени з гранітного каменю та була облицьована білою силікатною цеглою. Г.Г. Артинов приділяв значну увагу внутрішньому оздобленню будівлі. Так у пояснювальній записці до проекту він зазначав, що парадні сходи мали сходи з шліфованого чорного граніту з Могилівського кар'єру, а перила були вилиті з чавуну та мали дубові поручні, оздоблені орнаментом з елементами геральдики Міської Управи [2].

Підрядчиками, за ухвали Міської Управи від 31 жовтня 1909 року, стали місцеві купці Х. Зискінд, М. Неєр, Ш. Немировський. Оздоблення інтер'єру виконував скульптор Г. Гисерман. Виготовленням декорацій зайнялося одеське

ательє М. Басовського, який брав участь в оформленні Олександрійського Імператорського Театру. Меблі поставив магазин Г. Зайденверга, технічне і електротехнічне оснащення - контора І. Ройзенбурта. Будівля була побудована і оздоблена всього за 11 місяців [4].

Загальна вартість будівлі склала – 160 тисяч рублів, суттєва сума для бюджету повітового міста. Тому значну фінансову допомогу надали меценати, які були новаторами та патріотами міста, зокрема граф Д.Ф. Гейден.

Театр став осередком культурного життя міста, оскільки був повністю пристосований до потреб глядача. Експлікація будівлі включала такі приміщення: окреме фойє, вестибюль, каса, контора, зала на 1000 місць, десять окремих вбиральнь з дзеркалами та умивальниками, два буфети. Чудові декорації, різні обладнання та світлові спецефекти дозволяли сповна насолоджуватись виставою глядачеві [1].

Перша вистава на сцені театру була поставлена у грудні 1910р. Підготували її своїми силами під керівництвом Т. Леонтовської та С. Бородіна, оскільки стаціонарна трупа на той час ще не була сформована. Довгий час на сцені театру виступали виключно заїжджі актори, такі як М. Садовський та П. Саксаганський, брати Адельгейн, Айседора Дункан [5].

Стаціонарний український театр з'явився лише у 1920 році під керівництвом Гната Юри, який у 1923 р. переїхав до Харкова, а згодом до Києва. Вінницька творча група склала основу Київського державного театру ім. І. Франка [7].

17 жовтня 1933 року – початок нової історії стаціонарного театру. Вінницький театр отримує найвище для регіону звання – обласний театр опери та балету, та дебютує оперою Д. Верді «Аїда». А вже в 1940 р. реорганізовується в український музично-драматичний театр [6].

В часи воєнного лихоліття театр продовжує виконувати свою функцію, та при відступі німецьких загарбників основна частина приміщень була ними ж зруйнована. Та після деяких ремонтних робіт уже до кінця 1944 року робота

театру відновилась. Жителям міста було показано невмирущу «Наталку Полтавку»[7].

В 1946р. на місті попелища за проектом архітектора Д. Чорновола починається будівництво нового театру, яке закінчилось лише в 1948р., адже відновлення та відбудови потребувало все місто. Сорок підприємств міста й області доклали значних зусиль для відновлення будівлі театру. На будівництво була доставлена біла глина з околиць Вінниці, каменярі з Гніванського кар'єру витесали кам'яні брили для підмурків та колон, ковалі та слюсарі суперфосфатного заводу виготовили необхідні деталі оформлення театру [5].

Театральні будівлі є одними з найважливіших об'єктів культурно-громадського життя населення міст. Внаслідок високих вимог до зовнішнього вигляду та інтер'єрів, до об'ємно-планувальних, функціонально-технологічних та конструктивних рішень, проектування театральних будівель є відповідальним та складним завданням для архітекторів.

Зміна політичної ситуації в країні та консервативна політика радянських властей мали істотний вплив на становлення неокласицизму як головного стилю епохи, який в першу чергу переслідував урбаністичні цілі, тому у дусі нового стилю будувалися громадські будівлі.

Нові віяння часу не оминули й наше місто. Тому архітектор Д.С. Чорновол, інженер-спеціаліст з театральної техніки М.І. Рязанцев, скульптор Я. С. Ряжба наслідували кращі зразки класичної архітектури [5].

Будівля театру відрізняється ясністю композиційного прийому, лаконічністю об'ємів та досконалою гармонією пропорцій в межах класицизму.

Головний фасад розгорнуто на другорядну вулицю Театральну, що обумовлено історично. Потужна центральна група представленим класичним ордером, фронтоном якого прикрашений барельєфом «Народна творчість» авторства Я. Ряжби. Додаткова чіткість фасаду підкреслена колонами та пілястрами великого іонічного ордеру. Ансамбль вінчає статуя дівчини з лірою «Мистецтво належить народові» [5].

Приміщення будівлі значно розширені та мають функціональне зонування. Внутрішнє оздоблення театру представлене ліпними карнизами у залі глядачів. Стеля оздоблена ліпниною у вигляді колосся та квітів, що наближає театральне мистецтво до народної творчості. Загалом архітектура нової будівлі була покликана вселяти оптимізм та віру в майбутнє (рис. 4).

Рис. 4. ВОУАМД театр ім. М.К. Садовського, 2016р.

Важливим роком для театру став 1948р. Саме тоді вступив у дію новий корпус, та відбулось злиття вінницької та ізмаїльської трупи. Театральний колектив очолив режисер Ф. Верещагін. А в 1957році, після успішних гастролей у Москві, театру присвоєно ім'я М. К. Садовського [8].

Сьогодні ВОУАМД театр ім. М.К. Садовського є значною культурною пам'яткою Поділля, дуже важливою для української мови народу.

Висновки:

- У даній статті було висвітлено історико-архітектурні особливості формування та становлення будівлі ВОУАМД театр ім. М.К. Садовського, яка є пам'яткою архітектури місцевого значення.
- Проаналізовані стилістичні прийоми неоренесансного та неокласичного напрямків, використані архітекторами Г.Г. Артиновим та Д.С. Чорноволом, при побудові та реконструкції приміщень театру.
- Виходячи з дослідження можна зробити висновки про необхідність комплексного наукового підходу до вивчення історико-містобудівних пам'яток,

таких як Вінницький музично-драматичний театр ім. М.К. Садовського, із подальшим збереженням традиційного середовища та історичного оточення. Це дасть змогу забезпечити збереження культурної спадщини Поділля для прийдешніх поколінь.

Література.

1. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Вип. III. Серія: Історія: Збірник наукових праць / За заг. ред. проф. П. С. Григорчука. – Вінниця, 2001. – 276с.
2. Вінницький обласний державний архів, ф. Д-230, оп. 1, спр. 1255.
3. Денисова Л. М. Місто зі скромною принадністю / Загородня Л. М. // Архітектурна Вінниця: час, простір, особистості. Альманах. – Вінниця: ПП «ПРАДА АРТ», 2012. – №4. – С. 15-33.
4. Царенко С.Г. Звезда Григория Артынова – первого городского архитектора / С.Г. Царенко, Е.В. Солейко – Винница : Нова Книга, 2012. – 320с.
5. Зінько О. В. Відбудова Вінницького обласного драматичного театру / Григорчук П. С. // Матеріали II історико-краєзнавчої конференції «Вінниця: минуле і сучасне», присвяченої 50-річчю визволення м. Вінниці від німецько-фашиських загарбників. – Вінниця, 1994. – С. 85-86.
6. Фицайло С. Знайомтесь: Обласний український музично-драматичний театр ім. М. Садовського / С. Фицайло // Вінницькі відомості. – 2003. - № 13 – С.19.
7. 27 марта – международный день театра. История нашего театра / Л. Гнендлер // Вечерняя Винница. – 1993. - №19 – С. 1.
8. Велична споруда, яка примушує звернути на себе увагу. Так, це важлива історія нашого міста початку ХХ ст...Академічний український музично-драматичний театр ім. М. К . Садовського. [Електронний ресурс] / С. Фицайло // Вінницький обласний український академічний музично-драматичний театр ім. М. К . Садовського. – 2013. – Режим доступу: <http://teatr.vn.ua/>

Субин-Кожевникова А. С.

*аспирант кафедры градостроительства и архитектуры
Винницкого национального технического университета*

**ВИННИЦКИЙ МУЗЫКАЛЬНО-ДРАМАТИЧЕСКИЙ ТЕАТР
ИМ. Н.К. САДОВСКОГО - ИССЛЕДОВАНИЕ АРХИТЕКТУРНО-
ПЛАНИРОВОЧНЫХ ОСОБЕННОСТЕЙ ЗДАНИЯ НА РАЗНЫХ
ИСТОРИЧЕСКИХ ЭТАПАХ**

Аннотация: в статье исследуются особенности здания ВОУАМД театра им. Н.К. Садовского в г. Виннице. Анализируется объемно-пространственная композиция, функциональное наполнение, декоративная отделка с учетом исторических периодов и изменения стилистического направления. Автор доказывает значимость памятника архитектуры, как важного элемента истории Подольского края, и необходимость дальнейшего исследования с целью сохранения.

Ключевые слова: памятник архитектуры, театр, неоренессанс, большой ордер, восстановление, неоклассицизм.

Субін-Кожевнікова А. С.

*аспірант кафедри містобудування та архітектури
Вінницького національного технічного університету*

**ВІННИЦЬКИЙ МУЗИЧНО-ДРАМАТИЧНИЙ ТЕАТР
ІМ. М.К. САДОВСЬКОГО – ДОСЛІДЖЕННЯ АРХІТЕКТУРНО-
ПЛАНУВАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ БУДІВЛІ НА РІЗНИХ
ІСТОРИЧНИХ ЕТАПАХ**

Анотація: у статті досліджуються особливості будівлі ВОУАМД театру ім. М.К. Садовського у м. Вінниці. Аналізується об'ємно-просторова

композиція, функціональне наповнення, декоративне оздоблення з урахуванням історичних періодів та зміни стилістичного напрямку. Автор доводить значимість пам'ятки архітектури, як важливого елементу історії Подільського краю, і необхідність подальшого дослідження з метою збереження.

Ключові слова: пам'ятка архітектури, театр, неоренесанс, великий ордер, відбудова, неокласицизм.

Subin-Kozhevnikov A.

Aspirant the department of architecture and citibuildng

Vinnitsa National Technical University

**SADOWSKI THEATRE IN VINNITSA – RESEARCH OF
ARCHITECTURAL AND PLANNING FEATURES OF THE BUILDING AT
DIFFERENT HISTORICAL STAGES**

Abstract: The article investigates the features of the building Sadowski Theatre in Vinnitsa. It was analyzed the volume-spatial composition, functional filling, decorative trim, taking into account changes in historical periods and stylistic directions. The author proves the importance of the monument of architecture as an important element in the history of the Podolsk region, and the need for further research in order to preserve.

Keywords: architectural monument, theater, neorenaissance, a large order, restoration, neoclassicism.